

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

III. ÚS 53/09-36

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí 13. októbra 2009 v senáte zloženom z predsedu Rudolfa Tkáčika a zo sudcov Jána Auxta a Ľubomíra Dobríka prerokoval sťažnosť Ing. M. U., B., zastúpenej advokátom Mgr. V. C., B., vo veci namietaného porušenia základných práv zaručených čl. 20 ods. 1 a čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a namietaného porušenia práva zaručeného čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd rozsudkom Krajského súdu v Trnave sp. zn. 9 Co 95/08 z 24. júna 2008 a takto

r o z h o d o l :

Základné právo Ing. M. U. vlastniť majetok zaručené čl. 20 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, základné právo na súdnu ochranu zaručené čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a jej právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd rozsudkom Krajského súdu v Trnave z 24. júna 2008 vydaným v konaní vedenom pod sp. zn. 9 Co 95/08 p o r u š e n é n e b o l i .

O d ô v o d n e n i e :

Ústavný súd Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) uznesením č. k. III. ÚS 53/09-16 zo 17. februára 2009 prijal podľa § 25 ods. 3 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) na ďalšie konanie sťažnosť Ing. M. U., B. (ďalej len „sťažovateľka“ alebo „odporkyňa“), vo veci namietaného porušenia jej základného práva vlastníť majetok zaručeného čl. 20 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“), základného práva na súdnu a inú právnu ochranu zaručeného čl. 46 ods. 1 ústavy a práva na spravodlivé súdne konanie zaručeného čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) rozsudkom Krajského súdu v Trnave (ďalej len „krajský súd“) č. k. 9 Co 95/2008-160 z 24. júna 2008.

Sťažovateľka vystupovala ako odporkyňa v konaní o zrušenie práva spoločného nájmu k bytu a o určenie ďalšieho nájomcu bytu, ktoré bolo vedené pred Okresným súdom Senica (ďalej len „okresný súd“) pod sp. zn. 5 C 101/2007. Návrh okresnému súdu podal bývalý manžel sťažovateľky (ďalej len „navrhovateľ“).

Okresný súd rozsudkom č. k. 5 C 101/2007-109 z 28. januára 2008 návrhu navrhovateľa vyhovel, zrušil právo spoločného nájmu účastníkov konania k družstevnému bytu, za ďalšieho nájomníka a člena družstva určil navrhovateľa a sťažovateľke uložil povinnosť vysťahovať sa z bytu bez uloženia povinnosti navrhovateľovi zabezpečiť jej bytovú náhradu.

Z vykonaného dokazovania považoval okresný súd za preukázané, že sťažovateľka ešte pred zánikom manželstva rozvodom opustila v januári 1987 spoločnú domácnosť, odsťahovala sa spolu s deťmi k svojim rodičom, ktorí jej neskôr darovali starší rodinný dom. Sťažovateľka po odsťahovaní „*už neprispievala na platenie nájomného a ostatných výdavkov spojených s užívaním bytu*“, takže všetky uvedené výdavky uhradil navrhovateľ.

Okresný súd tiež zistil, že po zániku bezpodielového spoluvlastníctva manželov rozvodom ich manželstva (2. júla 1988) „neprišlo k jeho vyporiadaniu súdom ani dohodou.“.

Okresný súd nevyhovel návrhu sťažovateľky „na doplnenie dokazovania znaleckým posudkom za účelom ohodnotenia členského podielu účastníkov k predmetnému bytu v bytovom družstve“, pretože podľa jeho názoru „vykonanie takéhoto dôkazu by bolo nad rámec tohto konania, nakoľko v konaní o zrušenie práva spoločného nájmu bytu je úlohou súdu skúmať, kedy účastníkom vzniklo právo spoločného nájmu k predmetnému družstevnému bytu, či prišlo medzi účastníkmi k dohode o ďalšom nájme bytu po rozvode ich manželstva, posúdiť dôvody rozvodu manželstva účastníkov, bytovú otázku účastníkov a pomer účastníkov k spoločným deťom“. Podľa okresného súdu chcela sťažovateľka navrhnutým znaleckým dokazovaním „dosiahnuť dodatočne vyporiadanie BSM účastníkov vo vzťahu k členskému podielu účastníkov v bytovom družstve, nakoľko od zániku BSM účastníkov uplynula doba viac ako tri roky, pričom vyporiadať BSM účastníkov súdom je možné len v lehote troch rokov odo dňa zániku BSM účastníkov a táto účastníkom už uplynula“.

Rozsudok okresného súdu napadla sťažovateľka odvolaním. V ňom poukázala predovšetkým na skutočnosť, že okresný súd „rozhodoval o zrušení spoločného nájmu družstevného bytu po zániku a následnom vyporiadaní bezpodielového spoluvlastníctva. Nezaoberal sa však analýzou právneho vzťahu navrhovateľa a odporkyne k členskému podielu v družstve“. Keďže k zániku bezpodielového spoluvlastníctva manželov medzi sťažovateľkou a navrhovateľom došlo zo zákona uplynutím troch rokov od zániku ich manželstva, členský podiel v bytovom družstve sa stal predmetom podielového spoluvlastníctva bývalých manželov. V dôsledku rozhodnutia okresného súdu sa preto sťažovateľka „nebude môcť... voči navrhovateľovi účinne domáhať náhrady škody, nebude mať možnosť žiadať vyporiadanie podielového spoluvlastníctva, ani sa nebude môcť domáhať vydania bezdôvodného obohatenia“.

Krajský súd o odvolaní sťažovateľky rozhodol tak, že napadnuté prvostupňové rozhodnutie rozsudkom č. k. 9 Co 95/2008-160 z 24. júna 2008 potvrdil. Vychádzal

z viazanosti súdu návrhom na začatie konania v spojitosti so skutočnosťou, že navrhovateľ žiadal len zrušenie práva spoločného nájmu a rozhodnutie o ďalšom nájme predmetného bytu. V rámci dotknutého konania preto *„niet priestoru na finančné vyrovnanie hodnoty členského podielu družstevného bytu“*.

Krajský súd tiež uviedol, že rozhodovanie *„o ďalšom nájme družstevného bytu nie je viazané na to, aby sa súčasne rozhodovalo o vyporiadaní bezpodielového spoluvlastníctva. Tým, že sa určí, kto bude ako člen družstva byt ďalej užívať, sa rieši aj otázka členského podielu v bytovom družstve, ktorý pri vyporiadaní bezpodielového spoluvlastníctva musí pripadnúť tomu, kto sa stal nájomcom bytu ako člen družstva. Takto možno postupovať, ak k zrušeniu spoločného nájmu bytu príde po rozvoде spoločných nájomcov a pred vyporiadaním bezpodielového spoluvlastníctva.*

V skúmanom prípade účastníci konania po zániku bezpodielového spoluvlastníctva nevyporiadali toto BSM, z toho dôvodu k vyporiadaniu členského podielu musí dôjsť iným spôsobom.“

V sťažnosti adresovanej ústavnému súdu sťažovateľka v prvom rade argumentovala tvrdením o pochybení okresného súdu, ktorý o predmete konania rozhodoval tak, akoby bezpodielové spoluvlastníctvo manželov ešte nebolo vyporiadané, hoci v čase rozhodovania už trojročná doba podľa § 149 ods. 4 zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov (ďalej len „Občiansky zákonník“) uplynula a k vyporiadaniu bezpodielového spoluvlastníctva nedošlo ani dohodou, ani rozhodnutím súdu.

Toto pochybenie v právnom posúdení veci nenapravil krajský súd v odvolacej fáze konania, keď poukázal na súvisiace rozhodnutie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“) vydané v konaní vedenom pod sp. zn. 5 Cdo 98/2003, ktoré však podľa sťažovateľky *„nezohľadňuje tú skutočnosť, že medzi účastníkmi sporu už došlo k vyporiadaniu BSM ex lege... Uvedená skutočnosť je podstatná pre posúdenie veci, pričom súd druhého stupňa na uvedené vôbec neprihliadal. Rovnako sa nevysporiadal s tými dôvodmi v odvolaní, ktoré poukazujú de facto na nemožnosť neskoršieho uplatnenia práva.“*

Z odôvodnenia rozhodnutia krajského súdu podľa sťažovateľky tiež vyplýva, že neprihliadol na skutočnosť, „že v čase jeho rozhodnutia už nerozhodoval o tom komu bude patriť členský podiel v družstve, nakoľko tento už mal svojich výlučných vlastníkov. Nimi sa ex lege stali bývalí manželia“.

Sťažovateľka tvrdí, že „právoplatnosťou rozhodnutia súdu prvého stupňa sa zamedzila akákoľvek možnosť vyporiadania vzájomných majetkových vzťahov navrhovateľa a odporcu, čím došlo k poškodeniu odporkyne“. Podľa jej názoru totiž „po právoplatnom rozhodnutí o zrušení spoločného nájmu bytu neexistuje možnosť, ako by odporkyňa dosiahla od navrhovateľa náhradu za hodnotu členského podielu v bytovom družstve, ktorý ona stratila v dôsledku právoplatného súdneho rozhodnutia a ktorý z uvedeného titulu pripadol v prospech navrhovateľa“.

Svoju argumentáciu sťažovateľka zdôvodnila aj poukazom na rozhodnutie Krajského súdu v Košiciach vo veci vedenej pod sp. zn. 11 Co 87/04, podľa ktorého „v konaní, v ktorom sa zrušuje spoločný nájom manželov k družstevnému bytu je súd povinný okrem zrušenia spoločného nájmu bytu a určenia, kto bude byt ďalej ako člen družstva užívať..., rozhodnúť aj o vyporiadaní hodnoty členského podielu a teda zaviazat' manžela, ktorý je určený jediným nájomcom bytu na finančné (alebo vecné) plnenie druhému manželovi a to vždy, ak rozhoduje po uplynutí troch rokov od právoplatnosti rozvodového rozsudku a bezpodielové spoluvlastníctvo účastníkov nebolo vyporiadané dohodou ani sa nevedie o jeho vysporiadanie samostatné konanie začaté v zákonnej lehote, pričom tak je povinný súd rozhodnúť aj bez návrhu niektorého z účastníkov konania na vyporiadanie hodnoty členského podielu v bytovom družstve.“.

Napokon sťažovateľka vo svojej sťažnosti viackrát poukázala na skutočnosť, že ani okresný súd, ani krajský súd „sa v odôvodnení rozhodnutia vôbec nevenuje vzájomnému návrhu odporkyne, ktorým sa viackrát domáhala (podaním zo dňa 2. 10. 2007, na pojednávaní dňa 3. 10. 2007) o vyporiadanie hodnoty členského podielu v bytovom družstve“.

Už uvedenými pochybeniami oboch konajúcich súdov došlo podľa názoru sťažovateľky k porušeniu jej označených základných práv.

Po prijatí sťažnosti na ďalšie konanie ústavný súd 16. marca 2009 vyzval predsedníčku krajského súdu na vyjadrenie k vecnej stránke prijatej sťažnosti, na zaslanie súdneho spisu a na oznámenie, či súhlasí s upustením od ústneho pojednávania vo veci.

V odpovedi doručenej ústavnému súdu 20. apríla 2009 predsedníčka krajského súdu opätovne poukázala na skutočnosť, že predmetom súdnej veci bolo *„zrušenie spoločného nájmu bytu účastníkov a určenie ďalšieho nájomcu tohto bytu. Predmetom konania nebolo vyporiadanie členského podielu k tomuto bytu, takýto návrh navrhovateľ nepodal, odporkyňa nepodala protinávrh v tomto znení.“*. Predsedníčka krajského súdu hodnotí postup okresného súdu i krajského súdu ako správny, pričom vyjadrila názor, že sťažovateľka podala sťažnosť podľa čl. 127 ods. 1 ústavy predčasne, *„keďže nevyužila všetky možnosti, ktoré jej zákon na uplatnenie jej práva poskytuje, doteraz nepodala žalobu na vyporiadanie členského podielu“*.

Predsedníčka krajského súdu súhlasila s upustením od ústneho pojednávania vo veci.

Vyjadrenie krajského súdu zaslal ústavný súd 23. apríla 2009 právnemu zástupcovi sťažovateľky s možnosťou zaujať stanovisko. Právny zástupca sťažovateľky doručil 15. mája 2009 ústavnému súdu stanovisko, v ktorom vyjadril súhlas s upustením od ústneho pojednávania vo veci a k názoru krajského súdu o možnosti podať žalobu o vyporiadanie členského podielu zdôraznil, že *„ide o nepochopenie celej veci, nakoľko máme za to, že uvedenú žalobu nie je možné a ani potrebné podať z dôvodov, ktoré sme podrobne rozanalyzovali v podanej sťažnosti“*.

Sťažovateľka prostredníctvom svojho právneho zástupcu zdôraznila, že krajský súd *„členský podiel síce správne charakterizuje ako majetkové právo oboch manželov, pričom však pri jeho vysporiadaní aplikuje iný právny a ničím nepodložený režim ako je to pri vysporiadaní hnutel'ných vecí, resp. nehnuteľností, za použitia zákonnej 3-ročnej*

domnienky pri veciach, ktoré manželia počas manželstva nadobudli.“. To narúša právnu istotu účastníkov právnych vzťahov a je „v rozpore so zásadou spravodlivého usporiadania práv medzi účastníkmi“.

Podaním doručeným ústavnému súdu 28. augusta 2009 sťažovateľka oznámila, že odvolací rozsudok krajského súdu napadla dovolaním, o ktorom najvyšší súd 6. augusta 2009 v konaní vedenom pod sp. zn. 3 Cdo 95/2009 rozhodol tak, že ho odmietol.

Z priloženého uznesenia najvyššieho súdu vyplýva, že sťažovateľka v dovolaní *«namietala, že rozhodnutie súdu prvého stupňa nezohľadnilo tú skutočnosť, že medzi účastníkmi došlo pred podaním žaloby k vyporiadaniu bezpodielového spoluvlastníctva (uplynutím doby), v dôsledku ktorého každý z nich nadobudol výlučné vlastníctvo k polovici spoločného členského podielu v bytovom družstve. „Prikázaním“ celého členského podielu žalobcovi bez určenia náhrady pre žalovanú súd odňal žalovanej vlastnícke právo, neposkytol jej vlastníctvu rovnakú ochranu ako žalobcovmu a tiež jej znemožnil domáhať sa náhrady v budúcnosti. Tým zasiahol do ústavného práva žalovanej vlastniť majetok a porušil zásadu rovnosti účastníkov v konaní. Vec teda nesprávne posúdil, čím zároveň založil vadu konania v zmysle § 237 písm. f) O. s. p. (odňatie možnosti konať pred súdom). Vzájomný návrh žalovanej (na priznanie náhrady za svoju časť členského podielu, resp. na rozhodnutie veci v jej prospech a priznanie takej náhrady žalobcovi) tiež posúdil nesprávne len ako obranu; nevylúčil ho na samostatné konanie, ani o ňom nerozhodol.»*. Sťažovateľka v dovolaní taktiež tvrdila arbitrárnosť odôvodnenia rozsudku odvolacieho súdu.

Najvyšší súd po preskúmaní rozsudku krajského súdu v rozsahu sťažovateľkou tvrdených dovolacích dôvodov uviedol, že podľa sťažovateľky mala byť zásada rovnosti v konaní okresného súdu i krajského súdu *„porušená tým, že súdy v dôsledku nesprávneho právneho posúdenia veci neposkytli jej vlastníctvu rovnakú ochranu ako vlastníctvu žalobcu. Ustanovenie § 237 písm. f) O. s. p. ale dáva možnosť konať pred súdom do súvislosti s faktickou činnosťou súdu a nie s jeho právnym hodnotením veci zaujatým v napadnutom rozhodnutí. Právnym posúdením súd nemôže účastníkovi odňať možnosť*

konať pred súdom, lebo právnym posúdením sa mu neznemožňuje realizácia jeho procesných práv. Nesprávne právne posúdenie vecí, ako aj tzv. iné procesné vady konania (ktorými dovoľateľka prípustnosť dovolania tiež odôvodnila) sú síce relevantnými dovoľacími dôvodmi, sami osebe však prípustnosť dovolania nezakladajú.“.

Podľa názoru sťažovateľky sa najvyšší súd nevyjadril „k namietanému porušeniu práva sťažovateľky na súdnu ochranu, keď súdy prvého aj druhého stupňa nerozhodli o jej návrhu na rozhodnutie aj o výške finančného vyrovnania hodnoty členského podielu...“

Z rozhodnutia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky je zrejmé, že tento z procesných dôvodov odmietol dovoľanie bez toho aby vo veci rozhodol o tom, či sťažovateľka má resp. nemá právo na náhradu za prikázanie majetkového práva – podielu v bytovom družstve – z jej vlastníctva do vlastníctva inej osoby.“.

II.

Ústavný súd rozhoduje podľa čl. 127 ods. 1 ústavy o sťažnostiach fyzických osôb alebo právnických osôb, ak namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd, alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd.

Podľa čl. 20 ods. 1 ústavy každý má právo vlastníť majetok. Vlastnícke právo všetkých vlastníkov má rovnaký zákonný obsah a ochranu.

Podľa čl. 46 ods. 1 ústavy každý sa môže domáhať zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v prípadoch ustanovených zákonom na inom orgáne Slovenskej republiky.

Podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru každý má právo na to, aby jeho záležitosť bola spravodlivo, verejne a v primeranej lehote prejednaná nezávislým a nestranným súdom zriadeným zákonom...

Ústavný súd konštatuje, že formuláciou uvedenou v čl. 46 ods. 1 ústavy ústavodarca v základnom právnom predpise Slovenskej republiky vyjadril zhodu zámerov vo sfére práva na súdnu ochranu (na spravodlivé súdne konanie) s právnym režimom súdnej ochrany podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru, t. j. právo na spravodlivý proces sa nezaručuje iba čl. 6 ods. 1 dohovoru, ale je implikované aj v siedmom oddiele druhej hlavy ústavy, a to v čl. 46 ods. 1 ústavy (II. ÚS 71/97).

Podľa konštantnej judikatúry ústavného súdu k porušeniu základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru dochádza vtedy, ak by komukoľvek bola odmietnutá možnosť domáhať sa svojho práva na nezávislom a nestrannom súde, ak by súd odmietol konať a rozhodovať o podanom návrhu (žalobe) fyzickej osoby alebo právnickej osoby (m. m. I. ÚS 35/98, II. ÚS 81/01). V prípade sťažovateľky podľa názoru ústavného súdu však nešlo o odmietnutie spravodlivosti všeobecným súdom majúce za následok porušenie základného práva upraveného v čl. 46 ods. 1 ústavy a práva upraveného v čl. 6 ods. 1 dohovoru.

1. Zásadná sťažovateľkina námietka smerujúca proti rozhodnutiu krajského súdu ako súdu odvolacieho sa odvíjala od tvrdenia, že rozsudkom krajského súdu (v spojení s rozsudkom okresného súdu) bolo právoplatne rozhodnuté nielen o tom, kto bude nájomcom družstevného bytu po zrušení spoločného nájmu navrhovateľa a sťažovateľky, ale aj o tom, kto bude výlučným vlastníkom členského podielu v bytovom družstve, s ktorým je spojené právo nájmu predmetného družstevného bytu, a to všetko za právneho stavu charakterizovaného už vyporiadaným bezpodielovým spoluvlastníctvom navrhovateľa a sťažovateľky (ktorého súčasťou bol i sporný členský podiel ako majetkové právo) zo zákona podľa § 149 ods. 4 Občianskeho zákonníka, a to tak, že obaja sa uplynutím trojročnej doby od zániku manželstva stali podielovými spoluvlastníkmi členského podielu v bytovom družstve. Preto rozsudkami oboch konajúcich súdov, ktorými sa nerozhodlo o finančnom vyporiadaní členského podielu, sa do budúcnosti sťažovateľke podľa jej názoru znemožnilo domáhať sa súdnou cestou získania jej polovice hodnoty predmetného členského podielu. Tým malo dôjsť k porušeniu sťažovateľkiných označených základných práv.

Predostretá sťažnostná námietka orientuje prieskumnú právomoc ústavného súdu na zisťovanie ústavnej konformity interpretácie ustanovení Občianskeho zákonníka, ktoré vo svetle skutkových okolností predmetného prípadu prichádzajú do úvahy. Hoci totiž ústavný súd nie je zásadne oprávnený preskúmavať a posudzovať právne názory všeobecného súdu, ktoré ho pri výklade a uplatňovaní zákonov viedli k rozhodnutiu vo veci samej, je oprávnený kontrolovať zlučiteľnosť účinkov takejto interpretácie a aplikácie s ústavou, prípadne medzinárodnými zmluvami o ľudských právach a základných slobodách (mutatis mutandis II. ÚS 1/95, II. ÚS 21/96, I. ÚS 4/00, I. ÚS 17/01).

Podľa § 143 Občianskeho zákonníka v bezpodielovom spoluvlastníctve manželov je všetko, čo môže byť predmetom vlastníctva a čo nadobudol niektorý z manželov za trvania manželstva...

Podľa § 148 ods. 1 Občianskeho zákonníka zánikom manželstva zanikne i bezpodielové spoluvlastníctvo manželov.

Podľa § 149 ods. 4 Občianskeho zákonníka ak do troch rokov od zániku bezpodielového spoluvlastníctva manželov nedošlo k jeho vyporiadaniu dohodou alebo ak bezpodielové spoluvlastníctvo manželov nebolo na návrh podaný do troch rokov od jeho zániku vyporiadané rozhodnutím súdu, platí, pokiaľ ide o hnutelné veci, že sa manželia vyporiadali podľa stavu, v akom každý z nich veci z bezpodielového spoluvlastníctva pre potrebu svoju, svojej rodiny a domácnosti výlučne ako vlastníci užíva. O ostatných hnutelných veciach a o nehnuteľných veciach platí, že sú v podielovom spoluvlastníctve a že podiely oboch spoluvlastníkov sú rovnaké. To isté platí primerane o ostatných majetkových právach, ktoré sú pre manželov spoločné.

Podľa § 700 ods. 3 Občianskeho zákonníka pri družstevnom byte môže spoločný nájom vzniknúť len medzi manželmi.

Podľa § 703 ods. 1 Občianskeho zákonníka ak sa za trvania manželstva manželia alebo jeden z nich stanú nájomcami bytu, vznikne spoločný nájom bytu manželmi.

Podľa § 703 ods. 2 Občianskeho zákonníka ak vznikne len jednému z manželov za trvania manželstva právo na uzavretie zmluvy o nájme družstevného bytu, vznikne so spoločným nájmom bytu manželmi aj spoločné členstvo manželov v družstve; z tohto členstva sú obaja manželia oprávnení a povinní spoločne a nerozdielne.

Podľa § 705 ods. 2 Občianskeho zákonníka ak nadobudol právo na uzavretie zmluvy o nájme družstevného bytu jeden z rozvedených manželov pred uzavretím manželstva, zanikne právo spoločného nájmu bytu rozvodom; právo užívať byt zostane tomu z manželov, ktorý nadobudol právo na nájom bytu pred uzavretím manželstva. V ostatných prípadoch spoločného nájmu družstevného bytu rozhodne súd, ak sa rozvedení manželia nedohodnú, na návrh jedného z nich o zrušení tohto práva, ako aj o tom, kto z nich bude ako člen družstva ďalej nájomcom bytu; tým zanikne aj spoločné členstvo rozvedených manželov v družstve.

Z citovaných ustanovení Občianskeho zákonníka vyplýva istý stupeň nerozlučnej spätosti práva manžela, alebo oboch manželov, na uzavretie zmluvy o nájme družstevného bytu na jednej strane a spoločného členstva manželov v bytovom družstve na strane druhej. Majetková povaha spoločného členstva manželov v bytovom družstve je vyjadrená okrem iného aj tým, že členský podiel ako majetkové právo tvorí súčasť bezpodielového spoluvlastníctva manželov.

Ak ústavný súd hovorí len o „istom“ stupni spätosti oboch práv, mieni tým, že po zániku manželstva rozvodom obe spoločné práva (nájomné právo a vlastnícke právo k členskému podielu) podliehajú odlišným spôsobom vyporiadania. Kým nájomné právo k družstevnému bytu sa vyporiadava podľa § 705 ods. 2 Občianskeho zákonníka, členský podiel ako majetkové právo je potrebné vyporiadať podľa zásad regulovaných ustanovením § 149 Občianskeho zákonníka.

Z naznačených úvah vychádzali podľa zistení ústavného súdu aj okresný súd a krajský súd pri rozhodovaní v spore navrhovateľa a sťažovateľky. Zjavne pritom čerpali i z ustálenej judikatúry všeobecných súdov analyzujúcej súdený problém. Podľa

nej rozhodnutím súdu o zrušení spoločného nájmu družstevného bytu nezaniká iba spoločenstvo rozvedených manželov, ale aj členstvo jedného z nich. Členom družstva zostáva už len jeden z rozvedených manželov, a to ten, ktorý je podľa rozhodnutia súdu ako člen družstva naďalej nájomcom bytu. Predmetom rozhodnutia súdu v takýchto prípadoch je zrušenie práva spoločného nájmu družstevného bytu bývalých manželov a rozhodnutie o tom, kto z nich bude ako člen družstva byt ďalej užívať. Tým, že sa určí, kto bude ako člen družstva ďalej nájomcom bytu, rieši sa aj otázka členského podielu, ktorý pri vyporiadaní bezpodielového spoluvlastníctva manželov bude musieť pripadnúť tomu, kto sa stal nájomcom bytu ako člen družstva (m. m. stanovisko najvyššieho súdu sp. zn. Cpj 11/1977 z 15. júna 1977 publikované v Zbierke súdnych rozhodnutí a stanovísk pod č. R 14/1978).

Ústavný súd sa však stotožňuje s tvrdením sťažovateľky, že okresný súd i krajský súd sa inšpirovali rozhodovacou praxou súdov riešiacou skutkový stav vyznačujúci sa tým, že v čase rozhodovania súdu podľa § 705 ods. 2 druhej vety Občianskeho zákonníka ešte bezpodielové spoluvlastníctvo rozvedených manželov vyporiadané žiadnym spôsobom regulovaným v § 149 ods. 4 Občianskeho zákonníka nebolo. Skutkový stav sťažovateľkinho prípadu bol pritom charakterizovaný už vyporiadaným bezpodielovým spoluvlastníctvom navrhovateľa a sťažovateľky, a to bez akýchkoľvek pochybností tak, že členský podiel v bytovom družstve tvoril v čase rozhodovania okresného súdu i krajského súdu predmet podielového spoluvlastníctva bývalých manželov. Pre ústavný súd teda napokon ťažiskovou pre meritórne rozhodnutie bola otázka, či aplikácia citovanej judikatúry okresným súdom a krajským súdom na skutkovo odlišný prípad mala v okolnostiach sťažovateľkinej kauzy ústavnoprávnu relevanciu.

Sťažovateľka tvrdila, že v dôsledku právoplatnosti rozsudku okresného súdu v spojení s rozsudkom krajského súdu ako súdu odvolacieho nebude mať možnosť uplatniť voči navrhovateľovi svoj nárok na finančnú náhradu za polovicu členského podielu, o ktorú rozhodnutím oboch súdov prišla.

V tejto súvislosti ústavný súd poukazuje na názor krajského súdu obsiahnutý vo vyjadrení jeho predsedníčky k prerokovanej sťažnosti, podľa ktorého *„predmetom konania nebolo vyporiadanie členského podielu k tomuto bytu“*. Ďalej krajský súd citujúc rozsudok najvyššieho súdu vo veci sp. zn. 2 M Cdo 21/2005 uviedol, že *„rozhodnutím súdu o zrušení práva spoločného nájmu a o zániku spoločného členstva v družstve, nedochádza k... vyporiadaniu“* členského podielu. A napokon krajský súd uzavrel, že sťažovateľkino základné právo na súdnu ochranu nebolo porušené, pretože *„nevyužila všetky možnosti, ktoré jej zákon dáva, teda nepodala žalobu na vyporiadanie členského podielu k predmetnému bytu“*.

Podľa názoru ústavného súdu takéto názory krajského súdu, z ktorých vychádzal i jeho rozsudok napadnutý sťažnosťou, nevytvárajú pre sťažovateľku prekážku požadovať osobitným návrhom adresovaným príslušnému prvostupňovému súdu vydanie rozsudku, ktorým by bol navrhovateľ zaviazaný zaplatiť jej finančnú sumu vyjadrujúcu hodnotu polovice členského podielu.

Je totiž nepochybné, že rozsudkom okresného súdu v spojení s rozsudkom krajského súdu bolo rozhodnuté nielen o zrušení spoločného nájmu navrhovateľa a sťažovateľky a o určení ďalšieho nájomcu družstevného bytu, ale aj o tom, kto bude po právoplatnosti oboch uvedených rozsudkov ďalej členom družstva, a tým aj výlučným vlastníkom členského podielu, ktorý bol v podielovom spoluvlastníctve navrhovateľa a sťažovateľky. Tento záver vyplýva jednoznačne z dikcie ustanovenia § 705 ods. 2 druhej vety Občianskeho zákonníka, podľa ktorej súd rozhodne *„aj o tom, kto z nich bude ako člen družstva ďalej nájomcom bytu“*. Okresný súd i krajský súd teda určili za člena družstva a výlučného vlastníka členského podielu navrhovateľa, čím zároveň rozhodli i o zrušení podielového spoluvlastníctva navrhovateľa a sťažovateľky k členskému podielu v bytovom družstve. Podľa názoru ústavného súdu však týmto rozhodnutím konajúce súdy neodňali sťažovateľke právo domáhať sa v samostatnom súdnom konaní uloženia povinnosti navrhovateľovi zaplatiť jej polovicu hodnoty predmetného členského podielu.

Podľa § 142 ods. 1 Občianskeho zákonníka ak nedôjde k dohode, zruší spoluvlastníctvo a vykoná vyporiadanie na návrh niektorého spoluvlastníka súd. Prihliadne pritom na veľkosť podielov a na účelné využitie veci. Ak nie je rozdelenie veci dobre možné, prikáže súd vec za primeranú náhradu jednému alebo viacerým spoluvlastníkom; prihliadne pritom na to, aby sa vec mohla účelne využiť a na násilné správanie podielového spoluvlastníka voči ostatným spoluvlastníkom. Ak vec žiadny zo spoluvlastníkov nechce, súd nariadi jej predaj a výtťažok rozdelí podľa podielov.

Ústavný súd sa nestotožňuje s názorom sťažovateľky, že „*sa nemôže voči navrhovateľovi účinne domáhať ani vyporiadania podielového spoluvlastníctva členského podielu súdom podľa § 142 ods. 1 Občianskeho zákonníka. Dôvodom, prečo by takýto návrh bol neúspešný, je nedostatok vecnej legitímácie pre uvedené konanie, ktorý je paradoxne spôsobený konštitutívnymi účinkami právoplatného súdneho rozhodnutia o zrušení spoločného nájmu bytu a o zániku členstva odporkyne v bytovom družstve.*“. Tento názor sa opiera o stabilizovanú judikatúru všeobecných súdov, podľa ktorej konanie o zrušení a vyporiadaní podielového spoluvlastníctva sú nerozlučne späté (napr. rozhodnutie najvyššieho súdu z 28. februára 1969 vo veci sp. zn. 4 Cz 11/69 uverejnené v Zbierke súdnych rozhodnutí a stanovísk pod č. R 40/1970). V sťažovateľkinom prípade by ale práve striktné rešpektovanie uvedenej judikatúry tak, ako to sťažovateľka predpokladá, znamenalo formalistický prístup spätý s porušením jej základného práva na súdnu ochranu všeobecným súdom, ktorý by jej návrh na uloženie povinnosti navrhovateľovi zaplatiť náhradu za polovicu členského podielu zamietol.

Hľadisko rešpektovania základného práva na súdnu ochranu totiž neurčuje striktné, či zrušenie podielového spoluvlastníctva s následným prikázaním vlastníckeho práva k veci jednému zo spoluvlastníkov a finančné vyporiadanie zrušeného spoluvlastníctva sa realizuje v jednom konaní alebo v dvoch na seba nadväzujúcich, procesne však samostatných konaniach. To platí aj napriek tomu, že procesne efektívnejšou a pre dosiahnutie definitívneho usporiadania vzájomných vzťahov medzi bývalými spoluvlastníkmi najúčinnnejšou je alternatíva rozhodovania o oboch veciach súčasne v jednom konaní, čo odráža aj už spomínaná judikatúra a čo sa odzrkadlilo aj v rozhodnutí Krajského súdu

v Košiciach č. k. 11 Co 87/2004-81 zo 4. novembra 2005, ktorým sťažovateľka argumentovala v prospech svojho právneho názoru. Ani jeden z uvedených proti sebe stojacich právnych názorov všeobecných súdov podľa názoru ústavného súdu nesignalizuje porušenie základného práva zaručeného čl. 46 ods. 1 ústavy a ústavnému súdu neprislúcha zjednocovať in abstracto judikatúru všeobecných súdov a suplovať tak poslanie, ktoré zákon č. 757/2004 Z. z. o súdoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov [§ 8 ods. 3, § 20 ods. 1 písm. b), § 21, § 22 a § 23 ods. 1 písm. b)] zveruje najvyššiemu súdu (resp. jeho plénu a kolégiám), keď mu okrem iných priznáva aj právomoc zaujímať stanoviská k zjednocovaniu výkladu zákonov a iných všeobecne záväzných právnych predpisov (mutatis mutandis I. ÚS 17/01, IV. ÚS 267/05).

Ústavný súd tak uzatvára, že aplikácia ustálenej judikatúry všeobecných súdov týkajúcej sa vzťahu konania podľa § 705 ods. 2 druhej vety Občianskeho zákonníka a konania o vyporiadaní bezpodielového spoluvlastníctva manželov na sťažovateľkin prípad krajským súdom neznamena porušenie jej základného práva na súdnu ochranu, základného práva vlastniť majetok a práva na spravodlivé súdne konanie, pretože okresný súd ani krajský súd jej svojimi právoplatnými rozsudkami neznemožnili domáhať sa na súde práva na náhradu za polovicu členského podielu voči navrhovateľovi. To platí aj napriek tomu, že odôvodnenia rozsudkov oboch vo veci konajúcich súdov boli do určitej miery založené na mechanickom preberaní záverov ustálenej judikatúry bez podrobnejšieho zdôvodnenia jej aplikácie na súdenú kauzu.

2. Druhá námietka sťažovateľky sa týkala posúdenia jej podania, ktoré podľa jej názoru predstavovalo vzájomný návrh, okresným súdom a krajským súdom.

Už z odôvodnenia prvostupňového rozsudku okresného súdu vyplýva, že sťažovateľka vo svojom vyjadrení s návrhom navrhovateľa nesúhlasila a „žiadala, aby súd návrh navrhovateľa zamietol, rozhodol o zrušení práva spoločného nájmu účastníkov k predmetnému bytu tým spôsobom, že za ďalšieho nájomcu a člena družstva určí odporkyňu, ktorá navrhovateľovi vyplatí na vyrovnanie členských podielov trhovú hodnotu vo výške jednej polovice členského podielu“.

Možno teda konštatovať, že sťažovateľka ako odporkyňa v konaní uplatnila svoje právo vzájomným návrhom podľa § 97 ods. 1 zákona č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej len „OSP“).

Podľa § 97 ods. 3 OSP sa na vzájomný návrh primerane použijú ustanovenia o návrhu na začatie konania, jeho zmene a späťvzatí.

Vzájomný návrh sa tak z pohľadu požiadavky rešpektovania základného práva zaručeného čl. 46 ods. 1 ústavy dostáva do rovnakej pozície ako návrh na začatie konania a povinnosťou konajúceho súdu je o ňom rozhodnúť. Ústavný súd poznamenáva, že podstatou základného práva zaručeného čl. 46 ods. 1 ústavy je poskytnutie ochrany hmotnému právu účastníka súdneho konania. Rešpektujúc túto podstatu z uvedeného ústavného článku ústavný súd vyvodzuje prísny zákaz odmietnutia spravodlivosti (*denegationis iustitiae*). Možno teda uzavrieť, že zákaz odmietnutia spravodlivosti v podobe príkazu rozhodnúť o uplatnenom hmotnom práve účastníka súdneho konania má svoj základ v požiadavke na poskytnutie účinnej ochrany uplatnenému právu.

Povinnosť „rozhodnúť“ znamená vo väčšine prípadov formulovať autoritatívnym spôsobom záväzný názor konajúceho súdu o predmete konkrétneho konania, čo sa prejavuje vo výroku súdneho rozhodnutia ako individuálneho právneho aktu. Rozhodnutie o uplatnenom hmotnom práve však môže mať v určitých ojedinelých prípadoch aj podobu rozhodnutia o inom súčasne uplatnenom práve. Je to tak vtedy, ak rozhodnutie o jednom z nich je *ex lege* zároveň rozhodnutím o druhom (ide aj o súdený prípad sťažovateľky a navrhovateľa, keď z ustanovenia § 705 ods. 2 druhej vety Občianskeho zákonníka vyplýva, že rozhodnutie o určení ďalšieho nájomcu družstevného bytu je zároveň rozhodnutím o výlučnom vlastníkovi členského podielu v bytovom družstve), prípadne ak obe uplatnené práva sú v takom vzťahu, že realizácia jedného z nich vylučuje realizáciu druhého.

V oboch naznačených situáciách požiadavka na rešpektovanie základného práva na súdnu ochranu nevyžaduje nevyhnutne existenciu súdneho rozhodnutia po formálnej

stránke. Inými slovami, konajúci súd v týchto prípadoch nemusí rozhodnúť samostatným výrokom o jednom z dvoch uplatnených práv. To má význam práve pri posudzovaní vzájomných návrhov podľa § 97 OSP, resp. pri rozhodovaní o nich, a to vtedy, ak sa pôvodným návrhom a vzájomným návrhom uplatňuje rovnaké hmotné právo k tomu istému objektu práva.

Špecifikom rozhodovania všeobecných súdov o zrušení a následnom vyporiadaní podielového spoluvlastníctva je okrem iného aj právny názor vytvorený súdnou praxou, podľa ktorého v konaní podľa § 142 ods. 1 Občianskeho zákonníka nie je návrh žalovaného na iný spôsob vyporiadania, než aký požaduje žalobca, vzájomným návrhom v zmysle § 97 ods. 1 OSP, ale len súčasťou jeho procesnej obrany a jeho vylúčenie na samostatné konanie neprichádza do úvahy (napr. rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky sp. zn. 22 Cdo 1962/2002 z 27. marca 2003).

Podľa názoru ústavného súdu citovaný právny názor nie je v rozpore s požiadavkami vyplývajúcimi zo základného práva na súdnu ochranu. Je zrejmé, že všeobecný súd v konaní o zrušení a vyporiadaní podielového spoluvlastníctva toto nemôže súčasne vyporiadať viacerými spôsobmi, pretože výsledkom takého postupu by bolo vnútorne rozporné rozhodnutie, ktoré by bolo súčasne nevykonateľné. Všeobecné súdy sa preto stavajú k obsahovej stránke vzájomných návrhov v konaniach podľa § 142 ods. 1 Občianskeho zákonníka tak, že ich posudzujú iba ako procesnú obranu žalovanej strany. Tým aj po formálnej stránke dosiahnu stav, keď nemusia o vzájomnom návrhu rozhodovať samostatným výrokom. Uvedený postup by bol v rozpore so zákazom odmietnutia spravodlivosti len v tom prípade, ak by rozhodnutie o návrhu žalobcu nebolo súčasne rozhodnutím vylučujúcim akúkoľvek inú možnosť vyporiadania podielového spoluvlastníctva. Navyše treba poznamenať, že všeobecný súd nie je v konaní o zrušení a vyporiadaní podielového spoluvlastníctva viazaný petitom návrhu na začatie konania, a teda môže zrušené podielové spoluvlastníctvo vyporiadať aj inak, ako navrhuje žalobca.

Aplikujúc už uvedené závery ústavného súdu i všeobecných súdov možno uzavrieť, že krajský súd ani okresný súd neporušili základné právo sťažovateľky na súdnu ochranu,

ak o jej vzájomnom návrhu nerozhodli samostatným výrokom. Sťažovateľka totiž navrhovala, aby okresný súd zrušil spoločný nájom družstevného bytu, určil ju za ďalšieho nájomcu a následne jej uložil povinnosť zaplatiť navrhovateľovi náhradu za polovicu členského podielu, ktorú by rozhodnutím okresného súdu stratil. Ústavný súd konštatuje, že okresný súd vyjadril svoj záväzný právny názor o vzájomnom návrhu sťažovateľky, a to tým, že svojím rozsudkom vyhovel návrhu navrhovateľa. Zrušil totiž spoločný nájom predmetného družstevného bytu a rozhodol, že ďalším nájomníkom bytu a členom družstva bude navrhovateľ. Takýto výrok vylučuje možnosť vyhovenia vzájomnému návrhu sťažovateľky, preto okresný súd a následne v odvolacom konaní ani krajský súd, neporušili základné právo sťažovateľky, ak o jej vzájomnom návrhu formálne samostatným výrokom nerozhodli. Ochrana hmotnému právu sťažovateľky totiž bola poskytnutá rozhodnutím okresného súdu v spojení s rozhodnutím krajského súdu, ktorým bolo vyhovené návrhu navrhovateľa. Ústavný súd v tejto súvislosti dodáva, že ochrana podľa čl. 46 ods. 1 ústavy neznamena, že súd právoplatne rozhodne v prospech účastníka konania (napríklad II. ÚS 71/97).

Pre dosiahnutie úplnosti a presvedčivosti odôvodnenia svojho rozhodnutia ústavný súd považuje za potrebné uviesť, že procesne celkom odlišná situácia by nastala, ak by sťažovateľka vzájomným návrhom navrhla okresnému súdu, aby pre prípad vyhovenia jej návrhu uložil navrhovateľovi povinnosť zaplatiť sťažovateľke náhradu za polovicu členského podielu v bytovom družstve. Išlo by o vzájomný návrh, ktorým by bolo uplatnené odlišné právo, ako to, ktoré bolo predmetom návrhu navrhovateľa, a preto požiadavka rešpektovania základného práva zaručeného čl. 46 ods. 1 ústavy a práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru, a v končenom dôsledku s ohľadom na skutkové okolnosti prerokúvaného prípadu i základného práva zaručeného čl. 20 ods. 1 ústavy by vyžadovala od konajúcich súdov rozhodnutie o sťažovateľkou uplatnenom práve samostatným výrokom alebo vylúčenie vzájomného návrhu na samostatné konanie.

Berúc do úvahy uvedené skutočnosti ústavný súd konštatuje, že v posudzovanej veci nezistil dôvody, pre ktoré by bolo potrebné vysloviť porušenie základného práva

sťažovateľky na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy ani práva na spravodlivé súdne konanie čl. 6 ods. 1 dohovoru.

Absencia porušenia ústavnoprocených princípov v zásade vylučuje založenie sekundárnej zodpovednosti všeobecných súdov za porušenie základných práv sťažovateľa hmotnoprávneho charakteru (IV. ÚS 116/05).

Zohľadňujúc túto skutočnosť ústavný súd uzavrel, že v označenom konaní nebolo porušené ani základné právo sťažovateľky na ochranu vlastníckeho práva podľa čl. 20 ods. 1 ústavy.

Všetky uvedené dôvody boli podkladom pre záver ústavného súdu, že označené základné práva sťažovateľky zaručené čl. 20 ods. 1 a čl. 46 ods. 1 ústavy a jej právo zaručené čl. 6 ods. 1 dohovoru porušené neboli, tak ako to je uvedené vo výroku tohto rozhodnutia.

Keďže ústavný súd vyslovil, že v sťažnosti označené práva sťažovateľky porušené neboli, ďalšími návrhmi sťažovateľky sa pri svojom rozhodovaní už nezaoberal.

Vzhľadom na znenie čl. 133 ústavy toto rozhodnutie nadobúda právoplatnosť dňom jeho doručenia účastníkom konania.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 13. októbra 2009